

KANTEN - mötels poesi

Examensarbete vid
Fakulteten för landskapsplanering,
trädgårds- och jordbruksvetenskap
SLU Alnarp

Landskapsarkitekturprogrammet
våren 2007
Johan Rehngrén

Förord

Det här är ett examensarbete i landskapsplanering inom området landskapsarkitektur vid LTJ-Fakulteten vid Sveriges Lantbruksuniversitet i Alnarp. Arbetet omfattar 30 högskolepoäng.

Jag vill rikta ett mycket stort tack till min handledare Tiina Sarap för diskussioner, vägledning och värdefulla synpunkter genom hela det här examensarbetet.

Tack också till Maria Glansén för alla givande diskussioner vi har haft under arbetets gång.

Abstract

Water connects heaven and earth. Water is the most obvious element of nature. To move in water is for me about more than cooling of on a hot summers day. It is about freedom and the feeling of being above the state of things. To reach beyond the limitations that we humans are born with.

The project is about the border between land and water and what that edge is about. It has been based on a theoretical introduction in which I have discussed different notions and ideas in relation to the actual landscapes in which I have chosen to design new public outdoor baths.

The project is on the one hand about revealing or rediscovering physical and mental spaces. Spaces which many times are hidden in the landscape that surrounds us. By working in the borderline between the natural and the artificial I aim to visualize some of these spaces.

On the other hand the projects is about how to amplify and visualize the elements of the landscape with the intention to make the context clear in which the artificial exists.

I formulated the following questions to examine and try to understand the edge between land and water.

Is it possible to amplify the perception of special qualities based on alternative possibilities to interact with water? In which way is it possible to work with the factors of time and space when it comes to water? How can one create a design which is organised at the same time flexible and structurally capable of allowing characteristic adaptations as an answer to a constant change of circumstances?

With the purpose of answering these questions I have studied literature and combined it with theoretical discussions combined with visits to among others the chosen locations. I have done this at the same time as I have designed two new public outdoor baths in Gothenburg.

The framings of questions from the introductory reflections around places of water and what they mean to us humans in combination with thoughts about how one could take advantage of that in order to create places which would help people to get closer to the water is the core of the project.

In the project I discuss, among others, the terms landscape, place, environment and movement in relation to each other and in relation to the elements of land and water. The terms work in different ways depending on if they refer to land or water and that is what a big part of the project is about.

Sammanfattning

Vatten förbinder himmel och jord. Vatten är det mest uppenbara naturelementet. Att röra sig i vatten handlar för mig om mer än att svalka sig en varm sommar dag. Det handlar om frihet och känslan av att stå övet sakernas ordning. Att nå bortom de begränsningar vi människor är födda till.

Arbetet handlar om mötet mellan land och vatten och vad det mötet innebär. Det har grundat sig en teoretisk introduktion i vilken jag har diskuterat olika begrepp utifrån begreppen själva och sedan i relation till de två landskap i vilka jag valt att gestalta badplatser.

Projektet handlar dels om att yppa eller återupptäcka fysiska och mentala rum. Rum vilka många gånger är dolda i landskapet som omger oss. Genom att jobba i gränslandet mellan det naturliga och det konstgjorda vill jag synliggöra en del av de här rummen. Dels handlar det också om att förstärka och synliggöra landskapets element med avsikten att förtydliga kontexten i vilken det konstgjorda befinner sig.

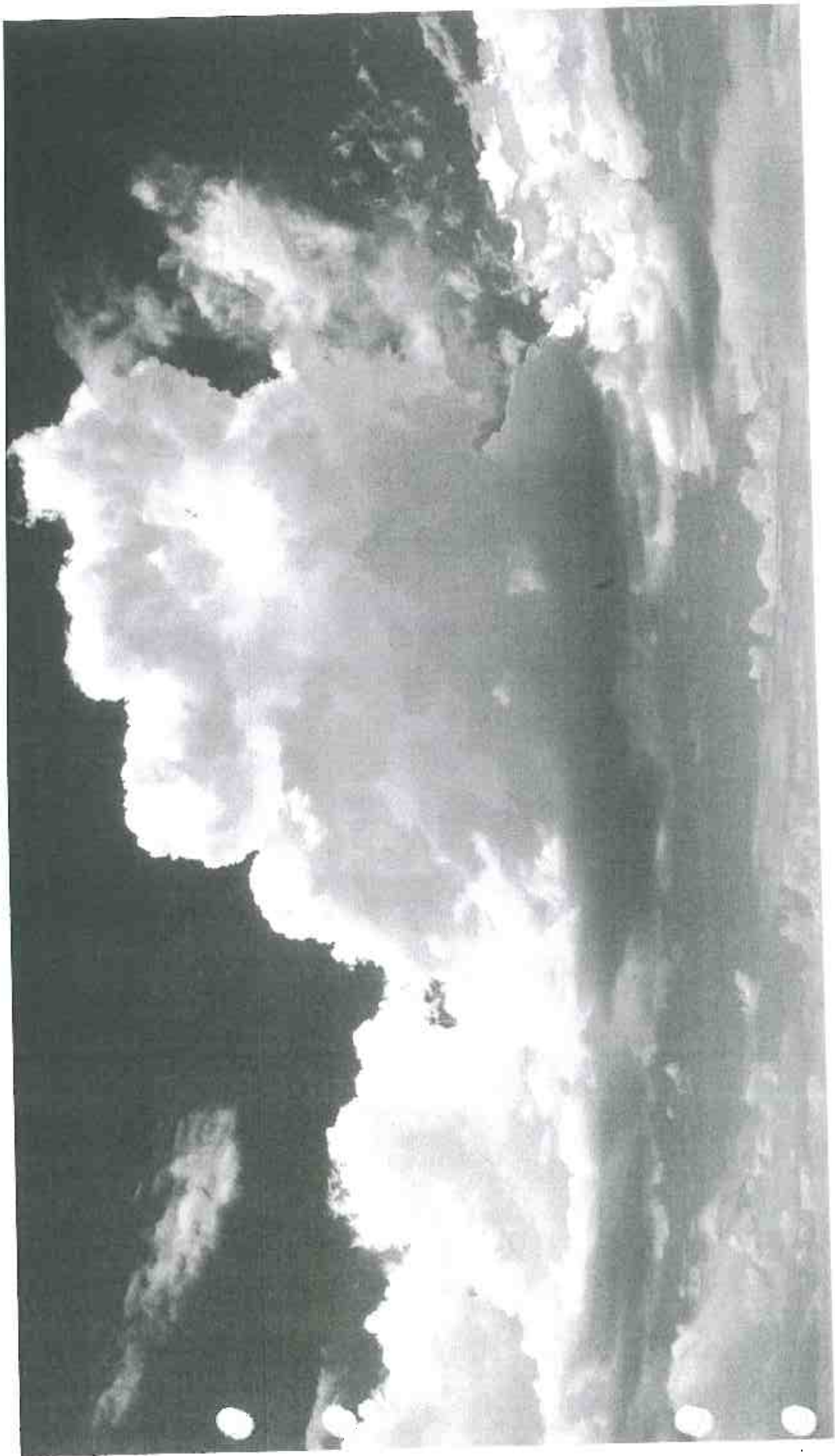
Jag formulerade följande frågeställningar för att med deras hjälp undersöka och försöka förstå mötet mellan land och vatten.

Kan man förstärka förnimelsen av särskilda kvaliteter baserade på alternativa möjligheter till interaktion med vatten?

På vilket sätt kan man jobba med faktorerna tid och rum när det handlar om vatten? Hur kan man nå en gestaltning som är organiserad och samtidigt flexibel och strukturellt kapabel att tillåta karakteristiska anpassningar som svar på hela tiden förändrade omständigheter?

I syfte att besvara de här frågeställningarna har jag i det här examensarbetet studerat litteratur och ögnat mig åt teoretiska diskussioner samt åt att besöka bland annat de valda platserna i kombination med att jag gestaltat två nya badplatser i på platserna. Platserna är belägna i Göteborg.

Frågeställningarna härrör ur inledande reflektioner över vattenmiljöer och vad de betyder för oss människor i kombination med tankar om hur man skulle kunna utnyttja det för att skapa platser som hjälper människor att närma sig vattnet. I arbetet diskuterar jag bland annat begreppen landskap, plats, miljö och rörelse i relation till varandra och i relation till elementen land och vatten. Begreppen fungerar på olika vis beroende på om det handlar om land eller vatten och i det grundar sig en stor del av arbetet.

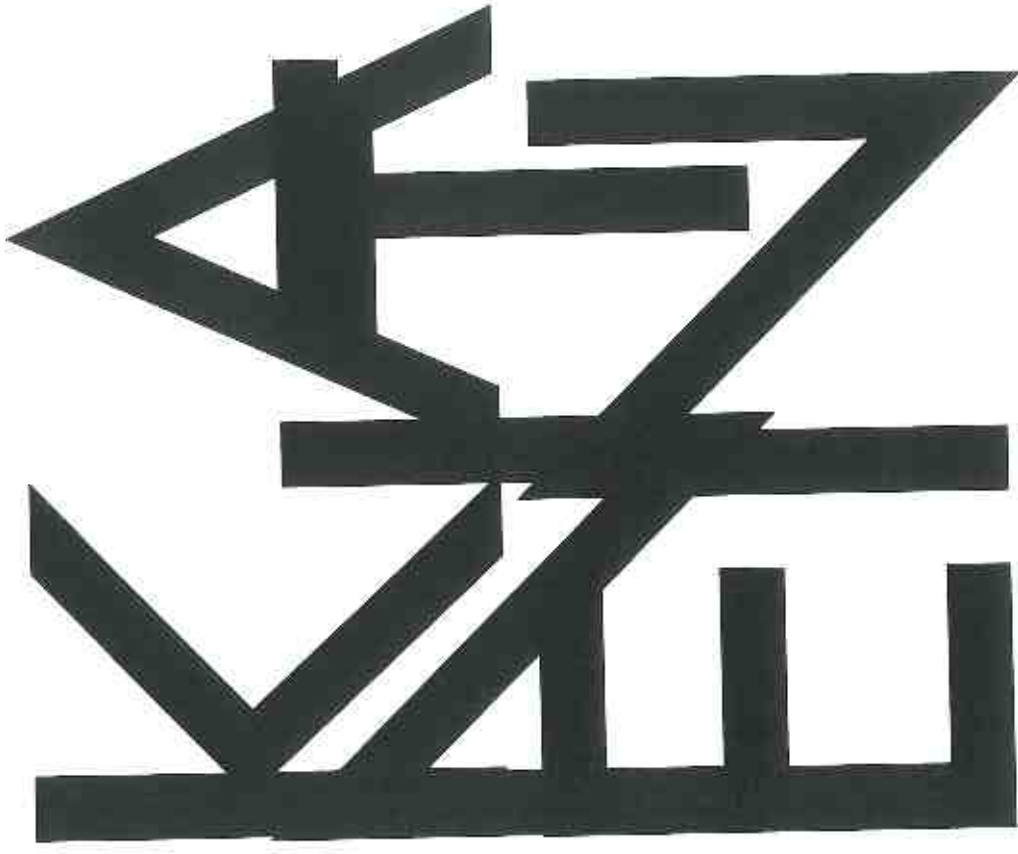

Cr

Cr

Innehåll	
Förord	
Abstract	
Sammanfattning	
Innehållsförteckning	
Titel	11
Inledning	13
Bakgrund och syfte	14
Metod	16
Litteratur	17
Diskussion av frågeställningar	19
Övergripande koncept	24
Karta över Göteborg	29
Skeppstadholmen - beskrivning av platsen	30
Skeppstadholmen - flygfoto	31
Skeppstadholmen - redovisande fotoserie	32
Södra Frihamnspiren - beskrivning av platsen	33
Södra Frihamnspiren - panoramavy	34

Södra Frihamnspiren - flygfoto	35
Södra Frihamnspiren - redovisande fotoserie	36
Södra Frihamnspiren - panoramavy mot väster	37
Skeppstadsholmen - koncept	38
Skeppstadsholmen - gestaltning	42
Skeppstadsholmen - inspirationsbilder	44
Skeppstadsholmen - plan i skala 1:2000	46
Skeppstadsholmen - bilder som visar gestaltningen	47
Södra Frihamnspiren - koncept	51
Södra Frihamnspiren - gestaltning	53
Södra Frihamnspiren - inspirationsbilder	55
Södra Frihamnspiren - plan i skala 1:2000	57
Södra Frihamnspiren - sektion i skala 1:500	58
Södra Frihamnspiren - bilder som visar gestaltningen	60
Efterord	64
Litteratur - källor	65

KANTEN - mötets poesi
THE BORDER - the poetry of the edge

område Landskapsarkitektur
ämne landskapsplanering
30 hp
Handledare Tiina Sarap

Johan Rehgren 2007

Inledning

Vatten förbinder himmel och jord.

Vatten är det mest uppenbara naturelementet.

Att röra sig i vatten handlar för mig om mer än att svalka sig en varm sommarkväll. Det handlar om frihet och känslan av att stå över sakernas ordning. Att nå bortom de begränsningar vi människor är födda till. Vi är skapta varken för ett liv i vatten eller i luften, utan för ett på marken.

I det här arbetet tar jag er med på min upptäcksfärd om vatten.

“ Det sista man skall undvara i stadsmiljö är vatten. Finns det vatten i en anläggning finns där också människor. Det beror på en mängd saker, men huvudsakligen kanske känslan av att här finns natur. ”

- Sven Ingvar Andersson, föreläsning i Alnarp 2005

Bakgrund och syfte

Stadsbyggnadskontoret i Göteborg gav 2003 ut en Vattenplan för Göteborg. I den kan man läsa att ett delmål är "att göra det möjligt att bada i Göta älv", att man skall "främja fler aktiviteter i och vid kanalerna" samt "utreda byggandet av en vattenlekplats".

Göteborgs centrala vattenmiljöer är på flera sätt eftersatta och staden har länge vänt ryggen åt vattnet. Parkeringar, vägar och industrier upptar stora delar av den mark som har direkt vattenkontakt. I och med byggandet av Götatunneln frigörs Södra Älvstranden från trafik och möjligheter till ökad interaktion mellan staden och vattnet öppnar sig.

Hur kan man främja fler aktiviteter i och vid kanalerna samt hur kan man göra det möjligt att bada i Göta älv? Vattnet i Göta älv är inte fjänligt som badvattnet och en badplats i älven måste på något sätt begagna sig av annat vatten än det i älven. Vidare finns också en önskan om att skapa en ny havsbadplats i Göteborg.

Kan man länka byggandet av en badplats i centrala Göteborg, i Göta älv, med en badplats vid havet? Hur skulle de kunna gynna varandra?

I relation till de här problemen syftar projektet till att undersöka följande frågeställningar:

Kan man förstärka förmiddelsen av särskilda kvaliteter baserade på alternativa möjligheter till interaktion med vatten?

På vilket sätt kan man jobba med faktorerna tid och rum när det handlar om vatten?

Hur kan man nå en gestaltning som är organiserad och samtidigt flexibel och strukturellt kapabel att tillåta karakteristiska anpassningar som svar på hela tiden förändrade omständigheter?

Projektets målsättning har varit att resonera kring möjligheten i att nyttja de här problemen i rumsliga termer och öka dess betydelse för Göteborgs vattenmiljöer. Att formulera en vision för hur man kan sammanfoga problem och möjligheter.

Avgränsning

Arbetet handlar om mötet mellan land och vatten och vad det mötet innebär. Det har grundat sig en teoretisk introduktion i vilken jag har diskuterat olika begrepp utifrån begreppen själva och sedan i relation till de två landskap jag valt att arbeta med.

I arbetets andra del applicerar jag de tankar och idéer som sprungit ur den föregående diskussionen på de två landskap jag valt.

Det handlar om två olika landskap i vilka mötet mellan land och vatten är centralt.

Det ena landskapet är ett konstgjort möte mellan land och vatten i en urban kontext, det andra landskapet är ett, i relation till det första landskapet, opåverkat möte mellan land och vatten i en rural kontext.

Metod

Jag har valt att arbeta på ett sätt som närmast kan beskrivas som kontrollerad och medveten improvisation. Texterna och analyserna i arbetet är tänkta att fungera mera som poetiska beskrivningar av situationer och sammanhang än som exakta och precisa redogörelser.

Att analysera och resonera kring frågeställningarna samt att fitta på en grund för en hantering av de här problemen och hur en dynamisk utveckling av den grunden kan se ut.

I första delen av arbetet, undersökningsfasen, har platsbesök och litteraturstudier varit min huvudsakliga metod för att bilda mig en förståelse av den problematik och de olika sammanhang som finns i relationen mellan staden och vattnet.

Litteraturen har sträckt sig från utredningar och översiktsplaner till teoretisk litteratur som rör arkitektur och landskapsarkitektur.

I undersökningsfasen har jag också tittat på den historiska utvecklingen som ligger till grund för dagens situation och de faktiska förhållanden som råder samt hur utvecklingen tros bli i framtiden.

Genom studiebesök till andra städer eller platser som hanterar eller har hanterat liknande problematik har jag velat bredda mitt seende och söka inspiration. Vid studiebesöken har jag studerat platsens problematik genom samtal med berörda parter eller litteraturstudier.

Jag har valt att inte beskriva platserna på samma vis, utan på två olika vis eftersom platserna i sig är olika och kräver det. Då arbetet inte har handlat om att jämföra två olika platser och deras sammanhang utan syftat till att behandla två olika platser och deras sammanhang har det varit möjligt.

Vattenkvalitet och siktdjup är två ämnen som hör samman med badplatser. Trots det har jag valt att inte ta upp dem till diskussion i arbetet eftersom en sådan diskussion inte skulle tillföra arbetet någonting värdefullt i mina ögon.

Jag har inte löst tillgängligheten i gestaltningskoncepten eftersom jag inte går ned på den nivån och eftersom arbetets kärna snarare är poetisk än praktisk. Självklart är jag medveten om att en bearbetning är nödvändig om det skulle bli fråga om att jobba vidare med gestaltningen.

Litteratur

Litteraturen som jag har valt att studera i och med det här arbetet har jag valt på två olika vis. Dels handlar det om texter som är viktiga för arbetet rent faktamässigt och dels handlar det om texter som intresserat mig. En del av litteraturen har jag kunnat knyta direkt till arbetet i form av citat, en del inte. Säkert är dock att all litteratur påverkat arbetet, mina idéer och tankar.

Jag har valt litteratur som breddat mitt synfält och hjälpt mig att se saker och ting ur andra perspektiv.

I arbetet kommer jag att citera eller nämna följande personer.

Suzanne Langer, amerikansk filosof inriktad mot konst. Hon var av stor betydelse för nittionhundratalets konstfilosofi.

John Brinkerhoff Jackson, amerikansk kulturgeograf vars fascination för hur människan påverkar och formar sina landskap resulterat i många essäer och böcker.

Richard Long, brittisk konstnär vars verk ofta kretsar kring promenader och kartläggningar av landskap.

Mary Miss, amerikansk konstnär som arbetar med skulptur, arkitektur, landskap och installationer, ofta i kombination med varandra.

Richard Serra, amerikansk skulptör som ofta arbetar abstrakt och ofta med platsspecifika skulpturer i landskapet.

Diskussion av frågeställningar

Kan man förstärka förmimelsen av särskilda kvaliteter baserade på alternativa möjligheter till interaktion med vatten?

Till att börja med är det viktigt att ta reda på vilka är de här särskilda kvaliteterna är. Vad har vatten som element för kvaliteter?

Frågan går inte att besvara rätt upp och ned utan medför självklart en diskussion om vad som åsytas med kvalitet och för vem och så vidare. Jag väljer att avgränsa frågan till att röra endast kvaliteter som påverkar hur vi människor uppfattar vatten som element.

Vatten är ljud, det både leder och avger ljud. På många sätt är ljudet av vatten mycket starkare än åsynen av vatten. I och med ljudet som vattnet avger kan vi avgöra dess storlek och humör, hur kanten ser ut. Att vi kan höra ett vatten på håll, utan att se det, är ingenting konstigt. Däremot hör vi nästan alltid ett vatten som vi ser.

Vatten är visuellt. Vatten antar olika utseende beroende på dess mängd. Vattentytan är hela tiden i förändring och skiftar mellan skummande vågor och en stilla, blank spegel. Oavsett vilken form vattentytan har så avger den reflexer och reflektioner.

Naturliga vatten, oavsett om det rör sig om sjöar eller hav, är hem för en enorm mängd olika djur- och växtarter. Ett hav är som en skog, naturen gör ingen distinktion dem emellan utan det är endast människan som ser en olikhet i och med sin egen begränsning till ett liv på land.

Varför är det viktigt att diskutera huruvida man kan förstärka förmimelsen av de ovan nämnda kvaliteterna?
Ett möjligt svar är att det är för att kunna öka kontrasterna mellan dem och därmed skapa identitet för platser knutna till vatten. För att kunna jobba med gestaltning knuten till vatten måste man känna till dess egenskaper och vad de betyder för oss människor.

Den fysiska interaktionen mellan människa och vatten skiljer sig från den mellan människa och land. På land rör sig människan målinriktat eftersom vi ofta rör oss från punkt a till punkt b. I vatten rör vi oss däremot inte från en punkt till en annan, utan vi återvänder oftast till den punkt varifrån vi startade. Det kan exempelvis rör sig om en simtur som börjar vid bryggan och slutar vid bryggan. Väldigt sällan simmar vi från punkt a till punkt b, vi nyttjar inte simmandet på samma sätt som gången, av uppenbara skäl.

Genom att se på vatten och kanten mellan vatten och land på ett annat sätt än man ofta gör idag kan nya rum i landskapen omkring oss öppnas upp och det går att finna alternativa möjligheter till interaktion med vatten.

Det finns en mängd olika sätt att arbeta med kanten mellan vatten och land och jag diskuterar inte alla i det här arbetet. Vatten vid vatten, vatten i vatten, vatten i land, land i vatten. Allihop möten som är möjliga i sig själva och samtidigt möjliga att koppla samman med varandra för att på så sätt finna en mängd olika variationer.

På vilket sätt kan man jobba med faktorerna tid och rum när det handlar om vatten?

Land och vatten är två motsatta men lika viktiga aspekter av samma panorama. Till skillnad från land förändras inte vattens fysiska form på samma sätt som fast materia påverkas av yttre påverkan. Land kan formas medan vatten kan byta tillstånd, det kan förångas, frysa och flyta. De här förändringarna sker beroende på temperatur vilket innebär att i naturen står de här tillstånden i relation till årstidernas växlingar. Vatten är inte det naturliga tillståndet utan endast ett möjligt tillstånd, lika möjligt som de andra.

Resultatet av mötet mellan elementen land och vatten blir att land förändras och vattnet följer de här förändringarna. På det här viset är kanten hela tiden i förändring, den är inte konstant.

Land kan formas för att styra och kontrollera vatten, men vatten kan också översvämma land och göra det till sitt. Sålunda är dialogen mellan land och vatten en hela tiden pågående process som konkretiseras i kantens föränderlighet.

Att tala om rumslighet och vatten är intressant eftersom det under vattenytan finns rumsligheter på samma vis som det gör i landskapet på land. Det som särskiljer dem är att de är fyllda med vatten och därmed otillgängliga för oss människor. Vid olika vattenstånd blir de här dolda rumsligheterna synliga för oss och därmed får de en plats i vårt medvetande.

När det handlar om tid och rum i förhållande till land är "lager på lager" och "vid sidan om" två sätt att arbeta på. Städer byggs till en början vid sidan om för att vid en viss punkt byggas lager på lager. Rumsligheterna på land är till skillnad från de i vattnet synliga för oss och även om de inte alltid är uppenbara lever vi mitt ibland dem. Relationen mellan tid och rum på land och är därför hela tiden närvarande i vårt medvetande.

Tid och rum när det gäller vatten fungerar inte på samma sätt. Vatten fyller ut den form det ges, det följer landets topografi. Vi lever vid sidan om rumsligheterna i vattnet, de är inte direkt synliga för oss och därför är de inte heller uppenbara. Relationen mellan tid och rum i vatten är inte lika självklar i vårt medvetande.

Hur kan man nå en gestaltning som är organiserad och samtidigt flexibel och strukturellt kapabel att tillåta karakteristiska anpassningar som svar på hela tiden förändrade omständigheter?

Genom en gestaltning som är tydlig och läsbar, där intentionerna framgår. Det skall vara möjligt att förstå avsikten med formen eftersom en sådan lösning är bättre än en där man river bort och bygger nytt.

En stad utvecklas hela tiden, den växer och omformar sig. Förändrade omständigheter är hela tiden ett faktum. Vatten är ett dynamiskt element vars rörelser människan inte råder över. Vattnets rörelser ger hela tiden upphov till nya situationer, dvs förändrade omständigheter. Det handlar om att förstå dialogen med vattnet och tolka den. Att sammanfoga vattnet med staden och se hur de kan gynna varandra är viktigt.

Övergripande koncept

Tanken med ett övergripande koncept är att det skall förevisa ett förhållningsätt gentemot kanten och hur man kan resonera kring den utan att göra det i relation till en specifik plats. Senare i arbetet kommer jag att jobba med plats specifika koncept för var och en av de båda platserna. Platserna är väsensskilda på så vis att de är lika på kartan, men enormt olika i verkligheten. De utgör sig för att vara samma sak och är ändå så olika.

Projektet handlar om att yppa eller återupptäcka fysiska och mentala rum. Rum vilka många gånger är dolda i landskapet som omger oss.

Genom att jobba i gränslandet mellan det naturliga och det konstgjorda vill jag synliggöra en del av de här rummen. Projektet handlar därför också om att förstärka och synliggöra landskapens element med avsikten att förtydliga kontexten i vilken det konstgjorda befinner sig.

Att ingripa och förändra i en naturlig eller icke-naturlig rumslighet handlar om att ta en given plats i besittning. För att kunna strukturera om ett rum och därmed ta en plats i besittning måste man först upptäcka rummet.

Det första steget som måste tas i syfte att upptäcka rummet är att läsa platsen och förstå dess historia och sammanhang. Det är viktigt att förstå hur sammanhanget fungerar och hur det påverkar upplevelsen av platsen.

För mig handlar det om att finna ett sätt på vilket man kan ingripa med en rumslig idé. Att upprätta ett slags dialog med platsen är ett viktigt instrument när det gäller att formulera hur det rumsliga ingripandet ser ut i syfte att framkalla landskapet. Genom en stark länk mellan land och vatten förädlas det offentliga rummet ut i vattnet.

När rummet sedan påverkas förändras det från att vara statiskt och blir istället på flera sätt dynamiskt. I relation till sina användare blir det interaktivt och flexibelt. Användarna fungerar som länken mellan det teoretiska och det fysiska, det vill säga mellan idé och verklighet. Användarna är väldigt viktiga eftersom de synliggör och konkretiserar avsikten med platsen. De är elementära i skapandet av rum eftersom de är en förutsättning för att rummen skall fyllas med mening.

“Platsen och dess förmåga att involvera och engagera betraktaren. I landskapet har skulpturer mer att göra med rörelse än med platsen. Ingrepp i landskap är öppna, medan ingrepp i urbana strukturer vanligtvis är slutna. Kärnan i mitt arbete handlar om betraktarens omedelbara upplevelse, jag försöker att ge platsen ett känslomässigt innehåll.”

- Mary Miss

Projektet handlar om gränsen mellan land och vatten. Gränser är viktiga i landskapet eftersom de hjälper oss att förstå och läsa platser och sammanhang. Jag vill i det här projektet nå ett koncept som låter gränser korsas utan att de raderas. Ett koncept som tar hänsyn till historien, nuet och morgondagen och som tillåter olika former av överlappande rumsligheter och gränser i syfte att möjliggöra en så bred användning av platsen som möjligt utan att avsikten går förlorad.

Konceptet syftar inte till att förändra platsernas själar utan till att addera nya sammanhang i de befintliga situationerna. Det här sker inte genom att lägga lager på lager, vilket skulle kunna vara ett sätt att göra det på, utan genom ingripanden i situationerna. Tidigare nämnde jag lager på lager och vid sidan om som två möjliga sätt för land att förändras på. Här handlar det om ett tredje sätt, sprunget ur de två andra. Ett slags perforerat lager som låter platsen leva vidare tillsammans med tillägget. Gestaltningen säger emot rumsligheterna på platserna och genom de här motsägelserna förstärker de rummens huvudsakliga kännetecken. Därmed adderas inte ett nytt lager ovanpå ett annat utan nya platser uppstår istället i symbios med de på platserna befintliga situationerna.

“Landskap måste ses som ett aktivt system i direkt kontakt med ingripandet, inte som ett objekt eller som en scen, vilket relaterar till elementet tid.”

- Richard Serra

Det här projektet handlar om att uppleva rummen, inte bara om att observera dem och förstå dem. Vi lever i olika miljöer hela tiden och landskapen vi rör oss genom är viktiga delar av de miljöerna. Miljö är ett uttryck som kan beskrivas som den faktiska aspekten av omgivning. Det vill säga, i mina ögon är miljö förhållandet som länkar samman samhället med rum och natur. Landskap är den kroppsliga aspekten av det förhållandet. Om man väljer att se på landskap i den här bemärkelsen är inte landskap längre en passiv enhet, utan någonting aktivt i ständig förändring som visar på nya utvidgningar och återupppfinningar av omgivningen, hela tiden i relation till samhälle, rum och natur.

Konceptet syftar till att etablera en länk mellan öppet och stängt genom en kontinuerlig form som hela tiden rör sig. Rörelsen behöver inte vara framåtriktad utan kan vara cirkulär. Det viktiga är att länken inte är statisk. Det är den dynamiska relationen mellan öppet och stängt som är viktig att eftersträva. Jag nämnde tidigare hur det påverkade rummet och dess användare skapar en dynamik som är viktig för att länka samman idén med verkligheten.

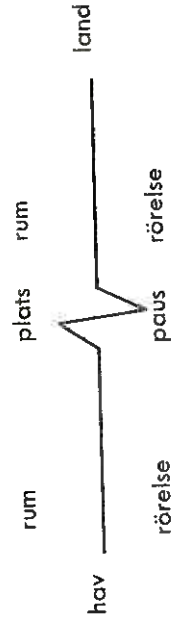
Till viss del söker jag efter ett förhållningssätt som gör det möjligt att förvandla landskapet till arkitektur och arkitektur till landskap i den enkla mening att arkitekten är något som människan tillför sin omgivning i syfte att göra den tillgänglig. Om man väljer att förenkla saker och ting en del kan man säga att gestaltningen av badplatsen vid Södra Frihamnspiren handlar om att göra arkitektur till landskap och att det vid Skeppstadsholmen handlar om motsatsen, att göra landskap till arkitektur.

Vad det handlar om är att jag vill nå en gestaltning som inte bara kan läsas på ett sätt utan som kan förstås och tolkas på olika vis. Den här önskan grundar sig i min diskussion av frågeställningarna och diskussionerna om kvaliteter, alternativa förhållningssätt, tid och rum. Det handlar om att jag vill förkroppsliga mina tankar kring de här frågorna i gestaltningen för att bättre kunna förstå dem.

Tidigare diskuterade jag tid och rum och hur den relationen fungerar med land respektive vatten. I diagrammet nedan har jag försökt beskriva land och vatten utifrån en rumsig synvinkel.

Land kan ses som en stillastående rymd vilken är tung, solid, hel och tydliggjord genom inhägnader och resvägar mellan inhägnaderna.

Vatten kan ses som dess motpol, i viss mån. En rörlig rymd vilken är lugn, inte alls lika tung och mera rörlig. En rymd som är tom, oändlig och obebodd. Nästan som en ogenomtränglig tomhet, en öken i vilken orientering är svårt då det inte finns några inhägnader att navigera efter och inga resvägar att ta sig fram på. Diagrammet nedan syftar till att beskriva den rumsiga relationen mellan hav och land.

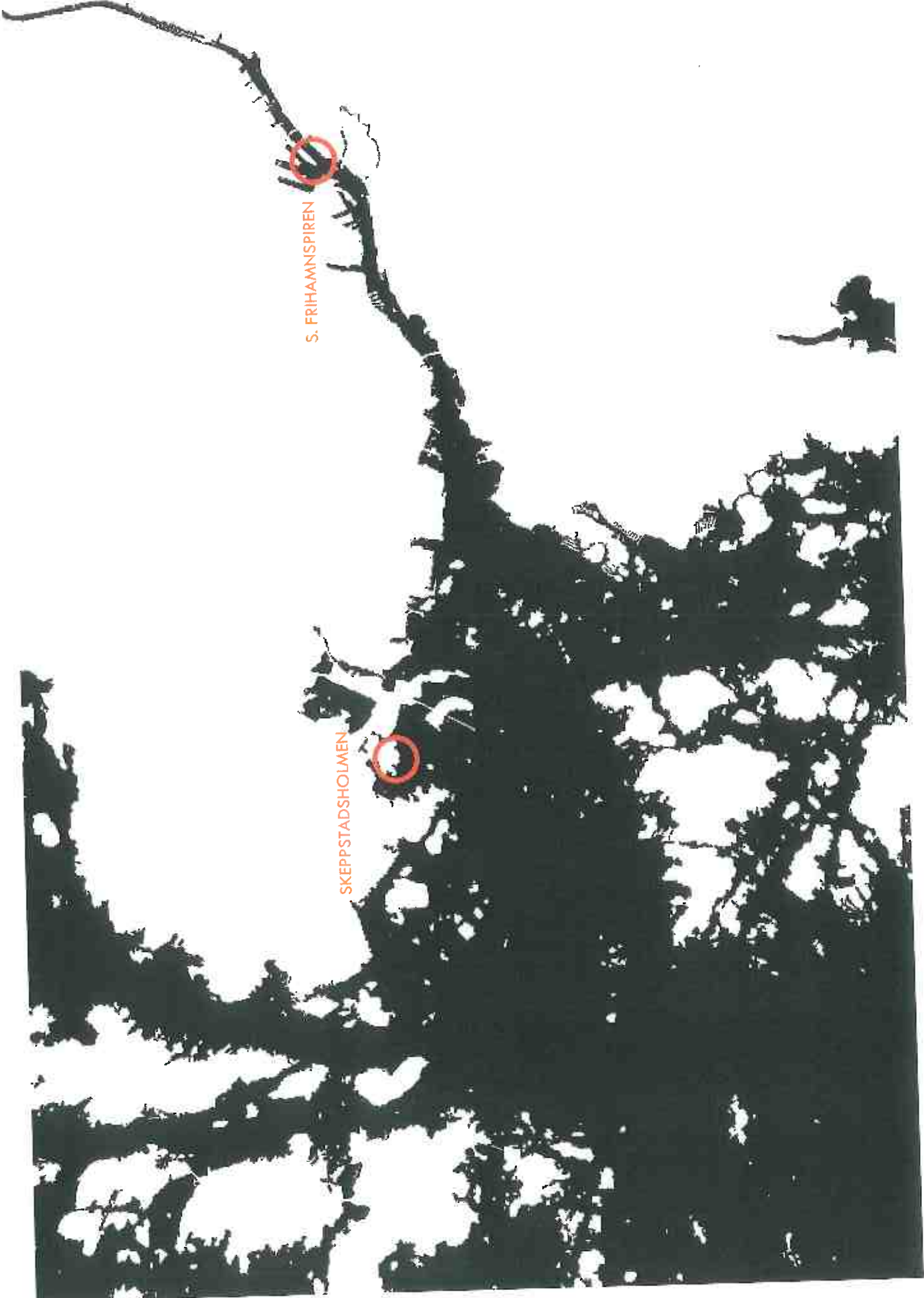
Den mänskliga kroppen är ett verktyg för att mäta tid och rum. Kroppen fångar vindriktningar, temperaturer och ytor. Genom att förflytta vår kropp läser vi det landskap vi rör oss i. Det är en del i att förstå den miljö i vilken vi befinner oss.

För att kunna förstå vad gränsen mellan land och vatten handlar om måste vi med vår kropp passera den gränsen. När vi tar steget från land och i vattnet läser kroppen av landet och vattnet och hjälper oss att förstå hur gränsen fungerar.

Det kan liknas vid att tappa ett föremål i golvet. Det är inte ljudet när det slår golvet som fångar dig, utan den plötsliga tystnaden som följer därpå. Först när kroppen har rört sig hela vägen från land och i vattnet blir hela bilden av landskapet klar för användaren och den kan förhålla sig till det på ett nytt sätt utifrån de upplevda rumsligheterna. Rum skall upplevas och lyssnas på, inte bara betraktas. Vad det handlar om är att landskapets fysiska struktur återspeglas på kroppen i rörelse.

När kroppen rör sig i vatten läser den vattnet på samma sätt som den läser landet när den rör sig i det. Upplevelsen i vattnet är samtidigt annorlunda eftersom den är omedelbar. Den sveper om kroppen och minsta rörelse blir plötsligt väldigt tydlig för oss.

På land styr jordens gravitationskraft vårt sätt att röra oss medan den kraften blir mindre tydlig i vatten. Kroppen känns därför lättare och distinktionen mellan upp och ned blir svårare att göra när man befinner sig under vattenytan. Kroppens rörelser blir trögare, men samtidigt så oerhört mycket lättare och mera befriade. Att uppleva sin egen kropp på ett annat sätt tror jag betyder oerhört mycket för att förklara människans dragningskraft till vatten.

S. FRIHAMNSPIREN

SKEPPSTADSHOLMEN

Skeppstadsholmen - beskrivning av platsen

Platsen vid Skeppstadsholmen ser ut som så att besökaren inte har fri sikt ut mot horisonten, utan kobar och skär ligger mellan. Det här gör avståndsbestämning och orientering i vattnet lättare, men tar också bort den känsla av oändlighet som många människor förknippar med havet.

Vyn distraheras av att det i sydvästlig riktning mot hamninloppet syns vindkraftverk, oljetankers och industrier.

Den självklara bilden av ren, stark och oförstörd natur finns inte här. Vad som däremot finns är en plats som ger besökaren möjlighet att välja. Man kan bada och vända blicken ut mot skärgården och havet, vilket ger en känsla av frihet och att vara i den orörda naturen.

Man kan också vända blicken mot industrierna och tankbåtarna vilket ger en stark känsla av mänsklig påverkan och närvaro.

Jag har valt att vända den gestaltade rörelsen på platsen ut mot havet eftersom de människor som tar sig ut till Skeppstadsholmen för att bada gör det för att de vill bada i naturen och inte bland industrier. De vill bada i havet.

mellan land och vatten
bildserien visar den sträckning genom landskapet jag tänker mig att spångkonstruktionen kommer att ha

Södra Frihamnspiren - beskrivning av platsen

Södra Frihamnspiren är belägen i kärnan av Göteborg. En gång i tiden tog den emot ett stort antal fartyg, deras passagerare och last. Idag används den knappt som tilläggspolis för fartyg och lever en tynande tillvaro i hjärtat av staden. På motsatt sida av älven syns Göteborgsoperan ritad av Jan Izikowitz och Lilla Bommen ritad av Ralph Erskine, båda byggnaderna är kända landmärken i staden.

Piren är idag belagd med lappad och lagad asfalt. Den huserar en lång och relativt låg lagerbyggnad som fortfarande rymmer verksamheter.

Längst ut på udden av piren är man nästintill helt omgiven av älvens vatten. På ens vänstra sida syns stadens fasader och på den högra sidan syns kranar och dockor, lastfartyg och lagerbyggnader blandat med rester av de industrier som en gång i tiden verkade här.

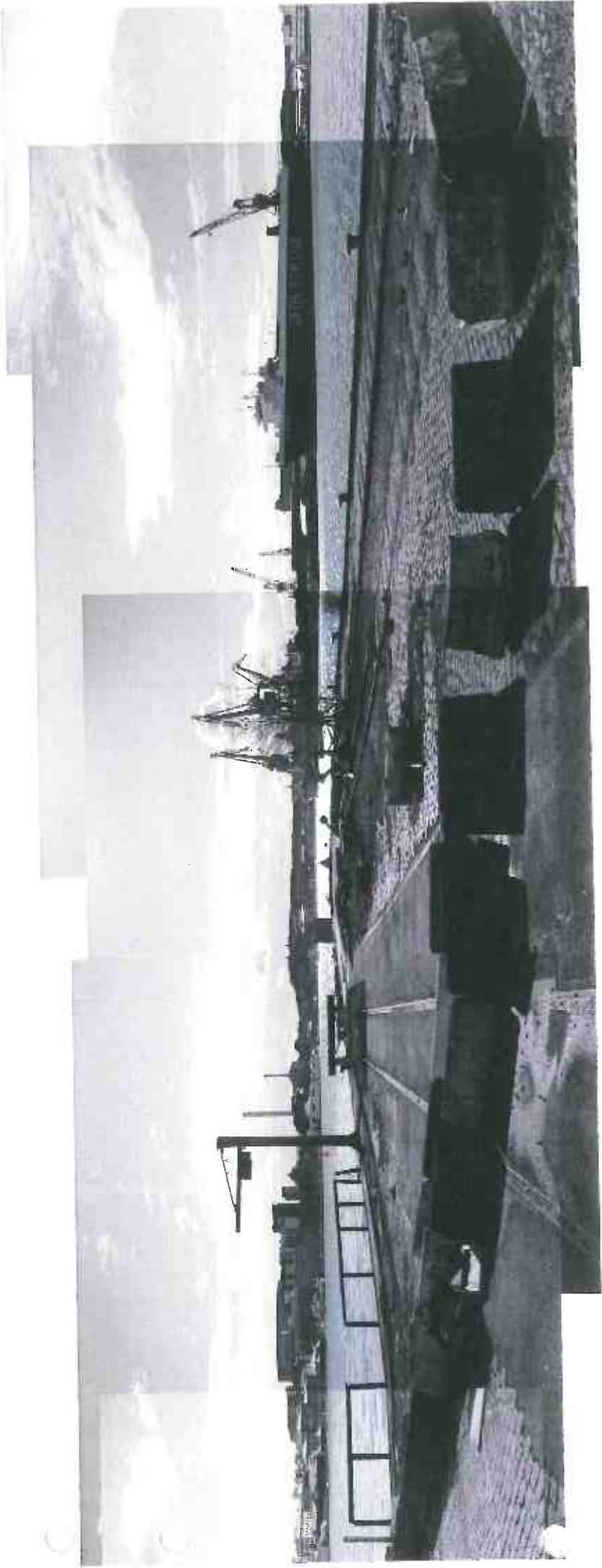

Södra Frihamnspiren sedd från nordväst. Lilla Bommen och Göteborgsoperan i bakgrunden

mellan land och vatten bilderna visar S Frihamnspiren och dess omgivning. Fotokollaget visar udden på S Frihamnspiren där jag tänker mig det inhägnade vattnet och badplatsen.

Södra Frihamnspirens udde mot väster och Göta älv. I bakgrunden syns Kungshöjd, Rosenlund och Masthugget.

Skeppstadsholmen - koncept

Med början på två olika platser inåt land vill jag låta ett system av spänger söka sig från land och ut i vattnet. Promenadvägen som spängerna utgör skapar ett förhållningssätt som också är en genomfart, den påvisar för användarna att de är på väg in i ett område av förändrad rumslighet, ett område som betecknats för offentligt nyttjande.

Spängerna böjer sig, de följer topografin och terrängens konturer. De bildar ett sammanhängande objekt för att observera landskapet. Det handlar om att skapa gränser och öppningar för rum och ljus i ett så gott som gränslöst landskap. Objektet är inte isolerat från landskapet utan formar en pågående rumslighet i vilken de redigerade delarna är helt och hållet integrerade med omgivningen. Med de redigerade delarna avses den enhet som utgörs av att objektet och landskapet flyter samman. Spängerna kan liknas vid hur stigen användes av bland andra Richard Long som en form av uttryck vilket framhäver en plats genom att fysiskt markera en linje genom den.

“Rummets struktur kan definieras genom dialog mellan skulptur och naturlig omgivning. Den här dialogen med landskapet skapar en arkitektur som i sig själv blir landskap och definierar omgivningen.

Relationen till orten är grundläggande när man arbetar i relation till landskapet. “

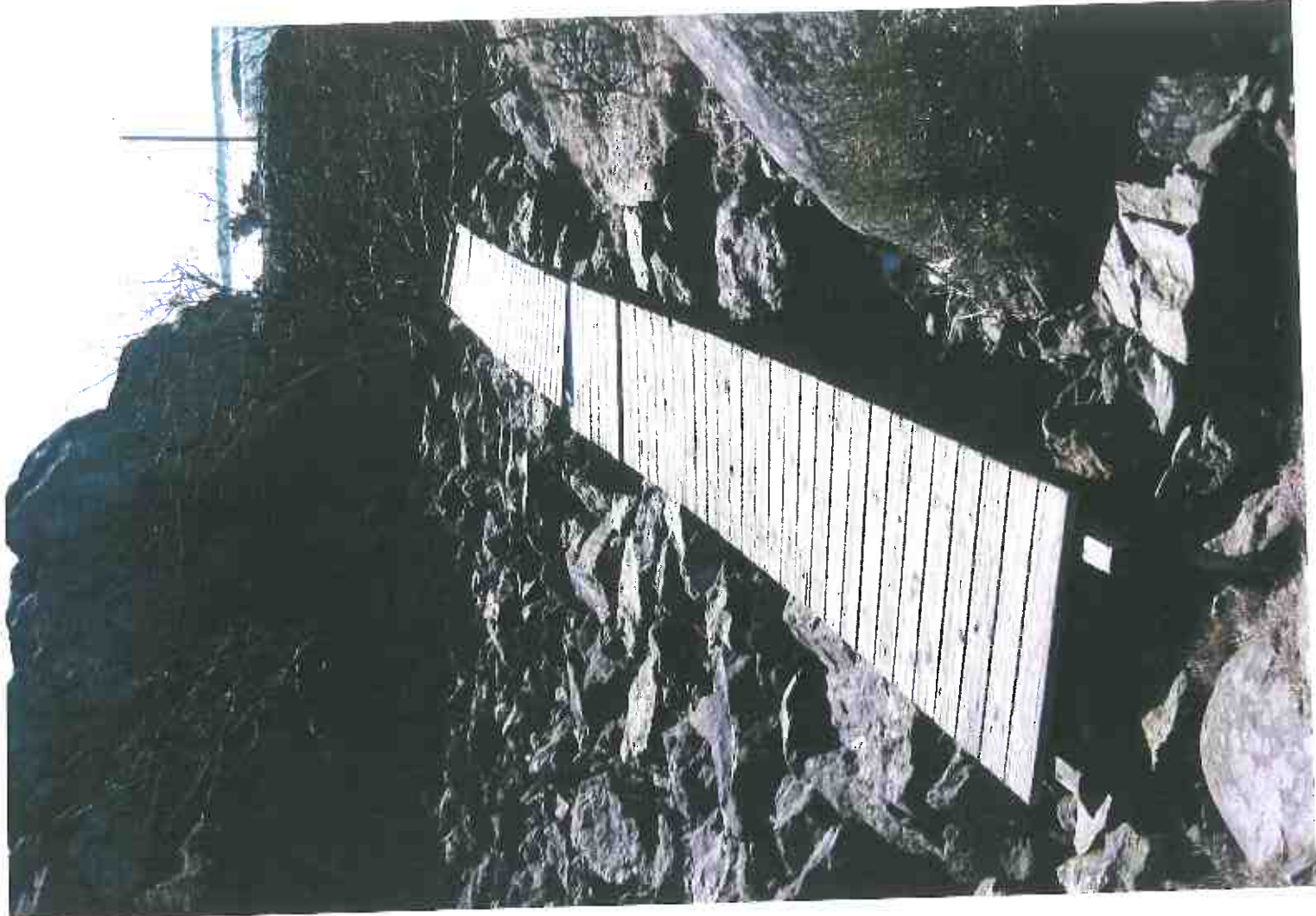
- Richard Serra

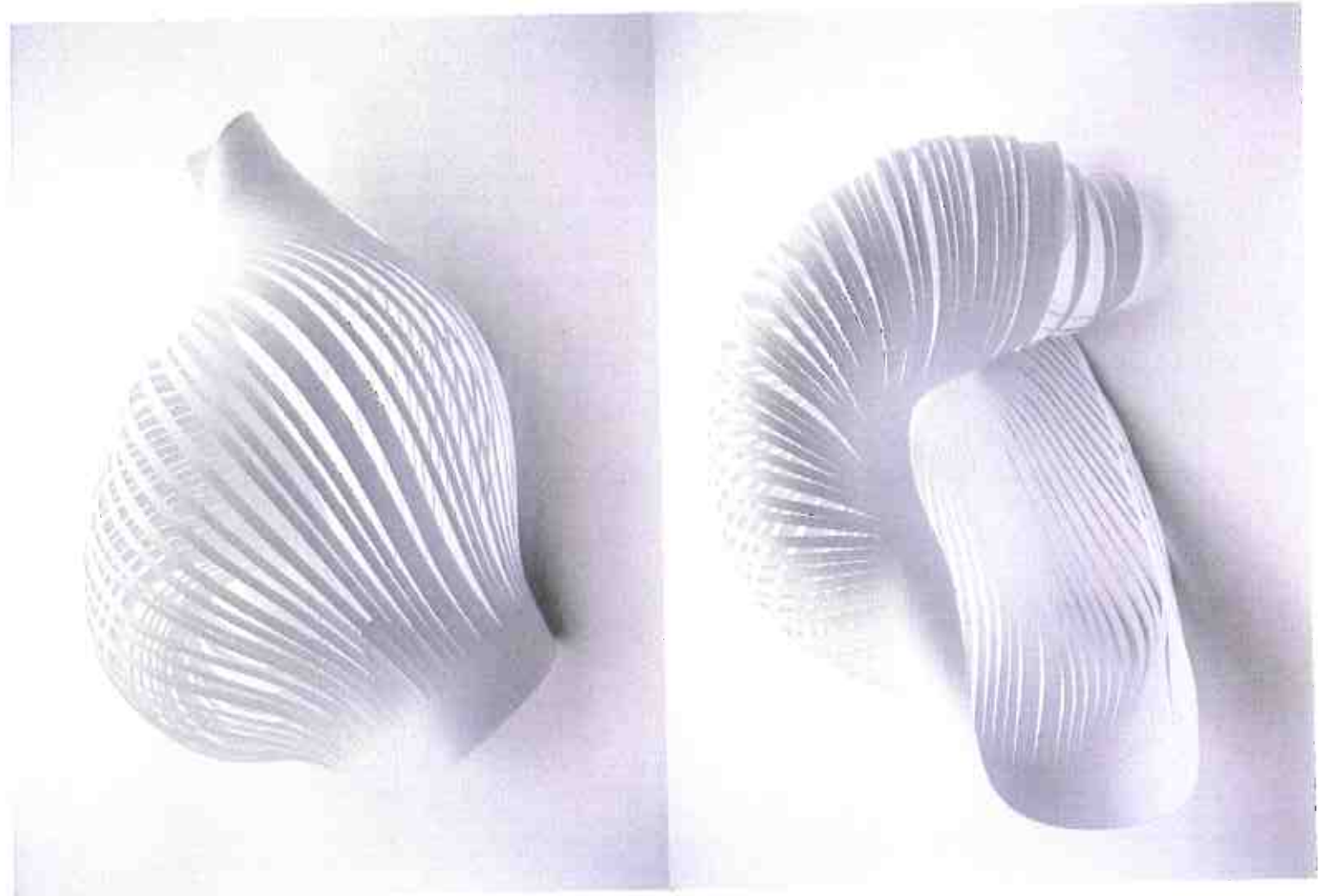
Konceptet rymmer också en lek med skala och en undersökning av vad som händer i relationen mellan olika objekt och deras orter när objektet förändras i skala.

Musselskal plockas upp ur havet, förstoras och placeras ut tillsammans med spängerna på havsytan.

Meningen med musslorna är att skapa insida utomhus och att nå en ytterligare upplevelse av havsytan och djupet under den. Skalen är tänkta att fungera som instrument för att fånga ljus som kommer från utsidan samt för att förändra iakttagelseförmågan hos den person som iakttar dem och sedan vänder sig från dem för att blicka mot utsidan. Skalet är genomträngligt, det bryter ned gränsen mellan det inre och det yttre, mellan elementen, mellan land och vatten.

Det är såhär vi skapar vår egen rumslighet och bestämmer dess gränser inom den vidsträcktighet som omger oss. Skalen blir inhägnade platser som genom kroppens, vattnets, vindens, solens och molnens rörelse sedan försöker bryta ned de här gränserna.

“Vägar leder inte bara till platser längre, de är platser”

- John Brinkerhoff Jackson

Spängerna syftar till att förändra betydelsen av det korsade rummet och därmed blir människans rörelse genom landskapet en estetisk handling vilken konstruerar en ordning på vilken man kan utveckla arkitekturen av placerade objekt. Rörelsen utgörs i den här situationen av människans vandrande genom terrängen, från land till vatten.

Vandring är en handling ur vilken skulptur, landskap och arkitektur härstammar. En till synes enkel handling vilken har genererat de viktigaste och mest intressanta relationer som människan har etablerat med landskapet.

Vandrande som en form av ingripande i landskapet innehåller de symboliska innebörderna av den kreativa handlingen: strövande som landskapets arkitektur, där termen landskap syftar på både symbolisk såväl som fysisk förändring av rummet.

Stigen genom landskapet kan ses både som objekt och upplevelse. Stigen står för många olika saker, men de synsätt som är relevanta i det här konceptet är stigen som representation av korsandets handling, stigen som arkitektoniskt objekt (det vill säga en linje som korsar landskapets rum) samt stigen som berättande objekt (ett objekt som berättar om det korsade rummet). Alla tre synsätten flätas samman och visar hur rörelsen genom landskapet berättar historien om det.

Stigen i det här konceptet är spångsystemet. Dess avgångs- och ankomstplatser är mindre viktiga utan det är rummet dem emellan, rörelsens rum, som blir ett slags symbolisk plats för liv. Någon har placerat spängerna här med en avsikt och för att kunna förstå den avsikten krävs det att besökaren rör sig kring dem eller går på dem. Upplevelsen blir väldigt olika beroende på om man väljer att röra sig på eller bredvid dem, men båda sätten att närma sig spängerna berättar någonting om landskapet.

Jag nämnde tidigare i ovsnittet om ett övergripande koncept att projektet handlar om att förstärka och synliggöra landskapets element med avsikten att förtydliga kontexten i vilken det konstgjorda befinner sig. I relation till det kan man se spängerna som ett sätt på vilket jag vill föra fram stigen som en konstgjord ordning i det naturliga landskapet.

Skeppstadsholmen - gestaltning

Jag vill förstärka känslan av att badplatsen är belägen vid havet, i naturen. För att kunna nå en gestaltning som förmedlar illusionen av att besökaren är på en plats längre bort från staden och dess beståndsdelar än vad som egentligen är fallet arbetar jag med de material som finns på platsen. Det handlar om att jobba med ett formspråk som refererar till platsen samt att rikta rörelsen i gestaltningen mot havet och skärgården i väst-sydvästlig riktning för att fånga vyn och föra samman dess kvaliteter med platsen.

“ Arkitektur är poesi och dess mening är att hjälpa människan att leva. Arkitektur kommer till stånd när helheten i en miljö synliggörs.”

- Suzanne Langer

För mig handlar ett synliggörande av helheten i en miljö om ett konkretiserande av genius loci. Arkitekturens grundläggande operation är att förstå platsens kallelse och att återvinna den förlorade platsen.

Jag tänker mig ett system av spänger som tar sig fram genom landskapet, de formar sig efter topografin och tar besökaren från en plats till en annan, från land till vatten och tillbaka igen. De går över land och fortsätter ut i vattnet, strax under vattenytan.

Du rör dig på land, i vatten.

Spängerna gör det möjligt att regissera besökaren, det går att styra vilka vyer som syns hur och när. Det här gör det möjligt att skapa ett slags koreografi för besökaren att röra sig efter.

Spänger intresserar och fascinerar mig med sin dubbla natur. De distanserar människan från det omgivande landskapet samtidigt som de för henne samman med landskapet genom att tydliggöra det. Upphöjd från landskapet kan man betrakta det samtidigt som man är en del av det. Medvetenheten om den direkta omgivningen ökar. Spängerna är lika mycket artefakt som de är en del av landskapet.

Spängernas fragila uttryck är önskvärt eftersom man när man skall befinna sig i vattnet tillsammans med en konstruktion vill kunna förlita sig på den för skydd samtidigt som det finns en trygghet i att känna att den är flexibel nog att ta hand om dig om vågorna skulle slå för hårt.

Spängerna är stela när de rör sig över land. Genom att förskjuta spängerna på olika ställen skapas platser för vila och möten. Vål i vattnet är de ledade på ett sådant vis att de kan följa ytans rörelse i höjd- och sidled. Det här gör att spängerna blir marionetter styrda av vågornas rörelser. De speglar havets dans.

Genom att jobba med skala och fitta på vad som händer i relationen mellan olika objekt och deras orter när objekten förändras i skala vill jag få fram en lekfullhet i formen för de platser tänker mig ute i havet. Platser som på en och samma gång är knutna både till land och vatten.

Jag tänker mig att jag plockar upp organismer ur havet, musslor och snäckor, för att sedan låta dem vara kvar i sitt gemensamma sammanhang, men förändrar deras skala och flyttar upp dem till ytan. Syftet är att förstärka upplevelsen av platsen och visa på de landskap vi inte ser, de som är dolda under den blänkande vattenytan. Kanske kan de här objekten ge intryck av att de lånat sin form ur havet, sitt material från land och därmed sitt uttryck från mötet mellan hav och land. De erbjuder möjlighet att närma sig vattnet samtidigt som de erbjuder skydd.

Genom att använda mig av havets rytmer och vågornas svall mot klipporna i konstruktionen av spångsystemet vill jag ytterligare länka samman land och vatten. Jag vill forma ett slags öppning i gränsen och därmed låta spångerna bli en viktig del i platsens poesi.

På nästa sida syns referensbilder. De översta bilderna som visar musslor och snäckor och de sätt på vilka de klyver vattenytan visar hur jag tänker mig att de nedersta bildernas formstudier skall klyva vattenytan.

Den nedersta raden av bilder visar bland annat olika modellstudier jag gjort av rent fiktiva former inspirerade av musslor och snäckor.

Bilderna på olika träkonstruktioner vill jag skall ge en bild av hur jag tänker mig den långa spångkonstruktionen och hur den följer landskapet.

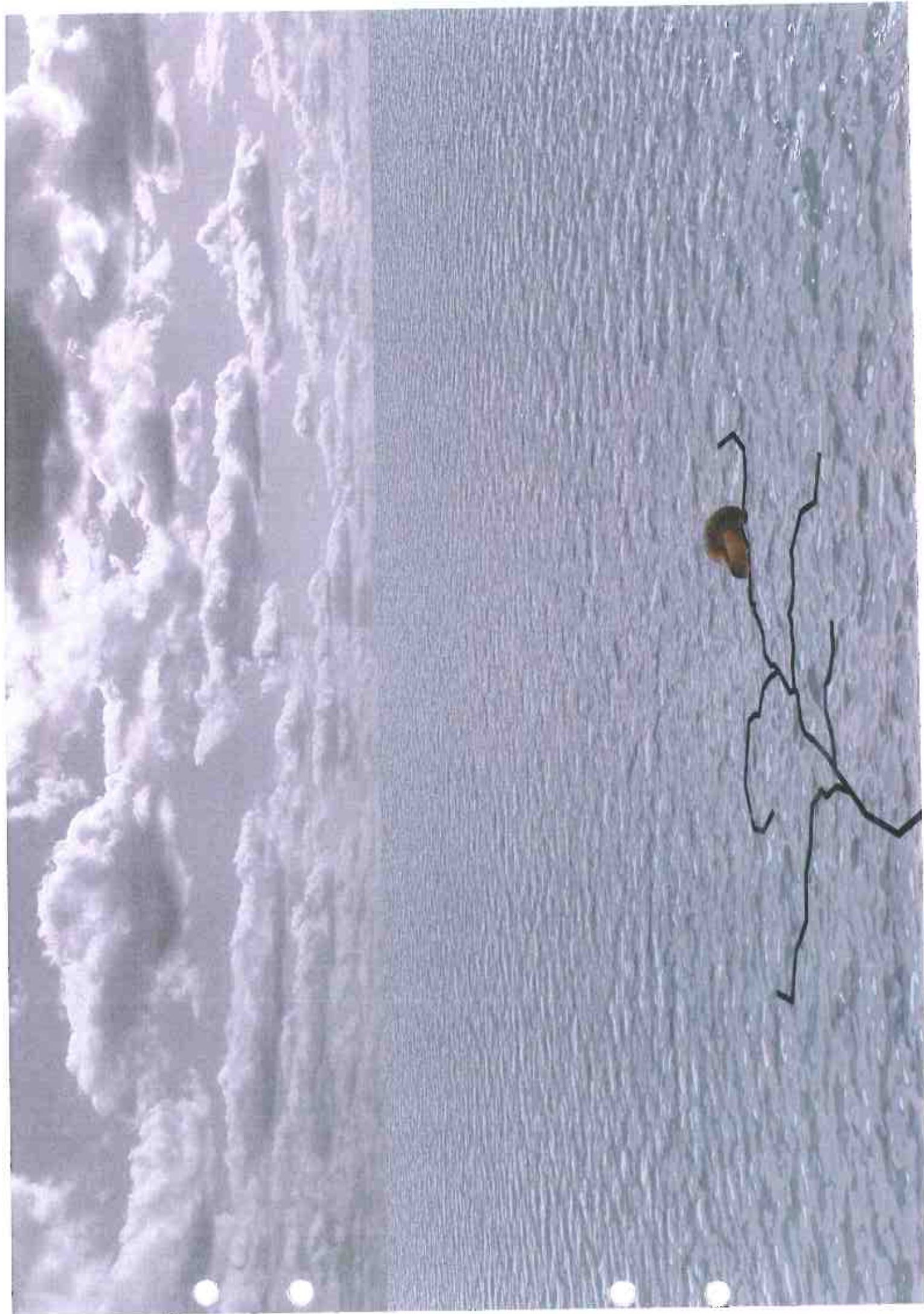

förklarande texter till inspirationsbilderna

1. En rund form som är anpassad för ett liv i vatten. Ett skyddande skal som kan hantera strömmar och växtlighet.
2. Solljuset fångas i musslans skal. Formen reflekteras i vattnet.
3. Vatten fångas i en öppen mussla som strandat precis under ytan. Musslans skal fångar solljuset och visar på vattnets dubbla natur i form av yta och djup.
4. En öppen mussla som klyver vattenytan och visar vad som finns under den.
5. Skalets vråda uttryck förstärks av havsytans reflektiva egenskap vilket ger ett än mer komplext och spännande uttryck.
6. Konstruktion i trä med en diffus gräns mellan inne och ute, shOp Arc New York
7. Objekt som både innesluter och utesluter och som skapar olika rumsligheter i sin dirket närhet, ett nytt sammanhang i en befintlig miljö.
8. Autonoma objekt har en stor attraktionskraft på människor, de ger upphov till nyfikenhet och spontant intresse.
9. Upphöjd promenadväg i trä som svävar fram över en svärframkomlig terräng och möjliggör observation av terrängen och det omgivande landskapet
10. Träkonstruktion som möjliggör för människor att röra sig genom landskapet oberoende av hur vattenståndet ser ut
11. Skissmodell i papper som imiterar två egenskaper hos musslor, den mjuka formen och den tydliga gränsen mellan inne och ute.
12. Snitten i papperet släpper igenom ljus och skapar kontakt mellan inne och ute, de öppnar upp en annars sluten form.
13. Modellens reflektiva yta imiterar havsytan.
14. Det inre rummet suger tag i besökren och drar in den.
15. Träkonstruktion som svävar ovanför havsytan för att reflekteras och förstärkas i den. Det finns en fantastisk lätthet och elegans i sådana konstruktioner och objekt. Den öppna musslan som stigit upp från djupet och penetrerat ytan bildar en rumslighet i det öppna landskapet på havsytan.

skala 1:2000

Södra Frihamnspiren - koncept

Södra Frihamnspiren är belägen i en urban kontext vilken är omorganiserad och återskapad i termer av koncept och uppfattning. Den är däremot inte berättad och beskriven på ett vis som tydligt redovisar dess identitet. Stadens sammanhållning kan uppnås genom kontakt mellan fragmenterade minnen. Genom att göra det möjligt för människor att återta den förlorade platsen långt ut på Södra Frihamnspiren förbinds historien med idag.

"I den urbana kontexten skapar jag en sorts brutet möte med en struktur som kommer att identifiera rummet, som relaterar till och samtidigt förblir avskild och litkiglig från den omgivande arkitekturen."

- Richard Serra

Konceptet handlar om att finna ett sätt på vilket det är möjligt att gestalta ett rum för kontakt mellan piren och vattnet. Jag vill arbeta med ett objekt som är helt och hållet integrerat med piren samtidigt som det korsar den i olika nivåer och på olika plan, i olika riktningar och på olika nivåer. Objektet är på en och samma gång en fysisk förlänging och en ände på piren. Objektet okuperar rummet utan att fylla det, det skall fungera som en övergång mellan pir och älv.

Att definiera en rumslighet som är upplevd av betraktaren.

Jag vill genom att skapa olika på varandra följande rumsligheter sträcka ut gränsen mellan land och vatten och öppna upp den för människor att uppleva både utifrån och inifrån. De olika rumsligheterna bildar en plats som kan liknas vid en föränderlig gränszon vilken fungerar som en kontinuerlig motvikt mellan land och hav. Besökaren ges en möjlighet att hålla fast vid någonting stabilt och märkt av människans närvaro i den yttre delen av det stora rummet som är piren i älven.

Förutom att definiera en riktning ut mot älven separerar konceptet två rumsligheter, pirens och älvens. Mer preciserat kan man säga att på ett arkitektoniskt vis konstrueras en ny gräns för en rumslighet som skall ta form. Det nya rummet är ett rymtiskt rum med geometriska definitioner. Ett rum för rörelse.

Besökaren rör sig från land till ramp till inhägnat vatten. Älven nås dock aldrig fysiskt, men då vattnet i inhägnaden har en dubbel natur i och med att det kan läsas både som bassäng och som inhägnad älv eller som båda två kan upplevelsen bli att användaren faktiskt badar i älven och därmed har rört sig genom flera nivåer, från land till vatten.

Användarna blir, från att ha varit åskådare, oundgängliga element för definitionen av det rum som härbergerar dem. Oavsett om de rör sig på land, på rampen eller i det inhägnade vattnet. På samma sätt som kroppen fungerar som ett verktyg för avläsning av landskapet vid Skeppstadsholmen läser användarens kropp hela tiden av omgivningen vid Södra Frihamnspiren.

Södra Frihamnspiren - gestaltning

Staden som sammanhang är till stor del artificiell, sammansatt av olika delar skapade av människan. Delar vilka ersätter någonting som en gång var men inte längre är.

Jag väljer att förhålla mig till den kontexten genom att låta platsen berätta sin historia och därmed vara en del av sammanhanget. Det handlar om att skapa en plats med en såpass stark identitet att den kan attrahera människor som vill ta kontroll över och bli en del av platsen.

Platsen är en före detta fartygskaj och för mig ligger utmaningen i hur man kan bevara ett rumsligt sammanhang utan att allting mynnar ut i en ruin, ett slags museum som skadar den dynamiska strukturen jag söker efter i gestaltningen av de båda badplatserna.

Det finns en hel del praktiska aspekter att beakta vid gestaltandet av en badplats i staden i jämförelse med en vid havet. I och med att vattnet i älven inte går att bada i måste man skapa ett konstgjort vatten som är begränsat på ett sätt som inte havet är.

Badplatsen och dess konstgjorda vatten får inte vara för liten till volymen då det handlar om en bassäng för ungefär 500 000 människor.

Om badplatsen görs för liten blir den snabbt fylld av människor på ett sådant sätt att den upplevs som trång, ogästvänlig och stökig och den motverkar i sådana fall sitt eget syfte.

Badplatsen skall inte ge känslan av en bassäng utan förmedla en känsla av frihet, inte olik den känsla som infinner sig vid bad i ett obegränsat vatten. Känslan av det inte finns någon gräns för hur långt man kan simma och röra sig är väldigt viktig. Illusionen om vattnet som något stort och ogripbart bör eftersträvas, bland annat för att fungera som attraktionskraft på besökarna.

Jag nämnde tidigare att det faktum att vattnet inte är tjänligt som badvatten styr gestaltningen av platsen. Det betyder att någon form av bassäng måste användas för att möjliggöra bad på platsen. En bassäng är ett inhägnat vatten och hur man väljer att utforma och placera det inhägnade vattnet styr hela gestaltningen. Vattnet på land, vatten vid vatten, vatten på vatten, vatten i vatten. Det finns väldigt många olika sätt på vilka man kan välja att förhålla sig till situationen.

För den här platsen har jag valt att jobba med relationerna vatten vid vatten och vatten i vatten. Jag vill att besökaren skall känna sig som en del av ett större vatten, av ett större sammanhang. Jag vill inte begränsa den rumsliga upplevelsen till att handla om en bassäng.

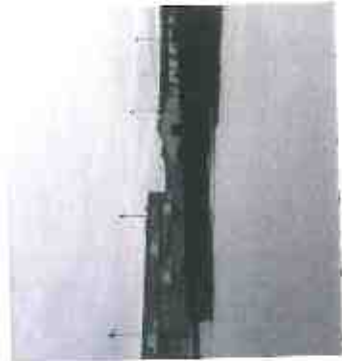
Om man resonerar kring begrepp som vatten vid vatten och vatten i vatten kommer man fram till att det finns fler för situationen centrala relationer. Relationen land-vatten kan i den här kontexten omformuleras till land-vatten-vatten. Det handlar om ett överlappande mellan flera olika gränser och dess öppningar.

Jag vill att gestaltningen skall ge intryck av att höra till platsen likt en kvarlämning som är svår att placera i ett tidigare sammanhang, men som talar om för besökaren att man kan bada här. Ett objekt som lånar sitt uttryck från andra, men vars berättelse och agenda är dess egen.

Genom att låta ett sluttande plan skära genom vattenytan utan avbrott knyter man samman land och vatten. Man formulerar ett landskap som hela tiden förändras beroende på vattenståndet och hur vattnet ligger, lugnt eller vågigt. En övergång och en öppning som är konstant men samtidigt i förändring. Illusionen blir att älvens vatten smälter ihop med bassängens vatten vilket övegår i piren. Vatten-vatten-land.

Det sluttande planet syftar också till att säga någonting om vad som händer under vattenytan. Vattnets volym tydliggörs i och med att planet försvinner med djupet.

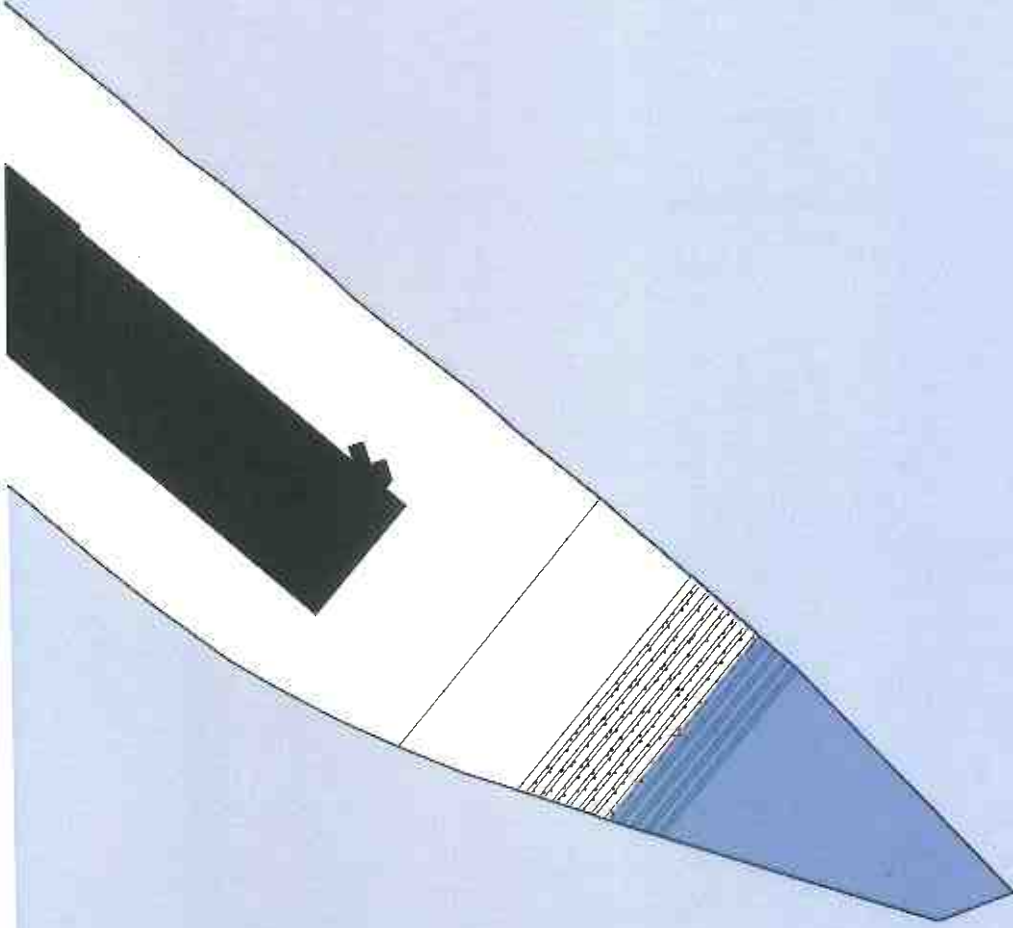
Bassängen avslutar piren och byggs i stål för att referera till fartygsvarven som en gång präglade miljön. Det sluttande planet i betong är inspirerad dels av miljön på platsen och dels av skärgårdens klippvallar som sluttar ned mot vattnet och skär genom ytan.

förklarande texter till inspirationsbilderna

1. Ett större objekt sammansatt av flera mindre, variationen i ytan ger upphov till reflektioner och skuggbildningar, shOp arc
2. Konstgjort landskap där formens rörelse understryks av konstruktionen, Yokohama Terminal av Foreign Office Architects
3. Vatten fångas i en öppen mussla som strandat precis under ytan. Musslans skal fångar solljuset och visar på vattnets dubbla natur i form av yta och djup.
4. Simbassäng belägen i älven i centrala Berlin, artificiella öar leder fram till ett artificiellt vatten
5. Skalets vråda uttryck förstärks av havsytnas reflektiva egenskap vilket ger ett än mer komplext och spännande uttryck
6. Skeppsvrak beläget strax under vattenytan, visar på vattnets dubbla natur. Det bär upp, men kan lika lätt dra ner och omsluta
7. Tomrum i vattenytan, konstgjort fenomen, av Mary Miss
8. Badplats i centrala Köpenhamn, olika inläggningar bildar en mosaik av bassänger, PLOT
9. Flytande fartygsskrov som bildar öar i vikarna innanför Södra Frihamnspiren i Göteborg.
10. Detalj från Islands Brygge i Köpenhamn, av PLOT
11. Kvällsbild från stadsbadet i Berlin, i den här vinkeln läser man samman de två olika vattenytorna och gränsen dem emellan blir otydlig
12. Dagsbild av samma situation
13. Västlig vy mot slutet av Södra Frihamnspiren
14. Stadsbadet i Berlin
15. En annan vy över Yokohama Terminal, av Foreign Office Architects

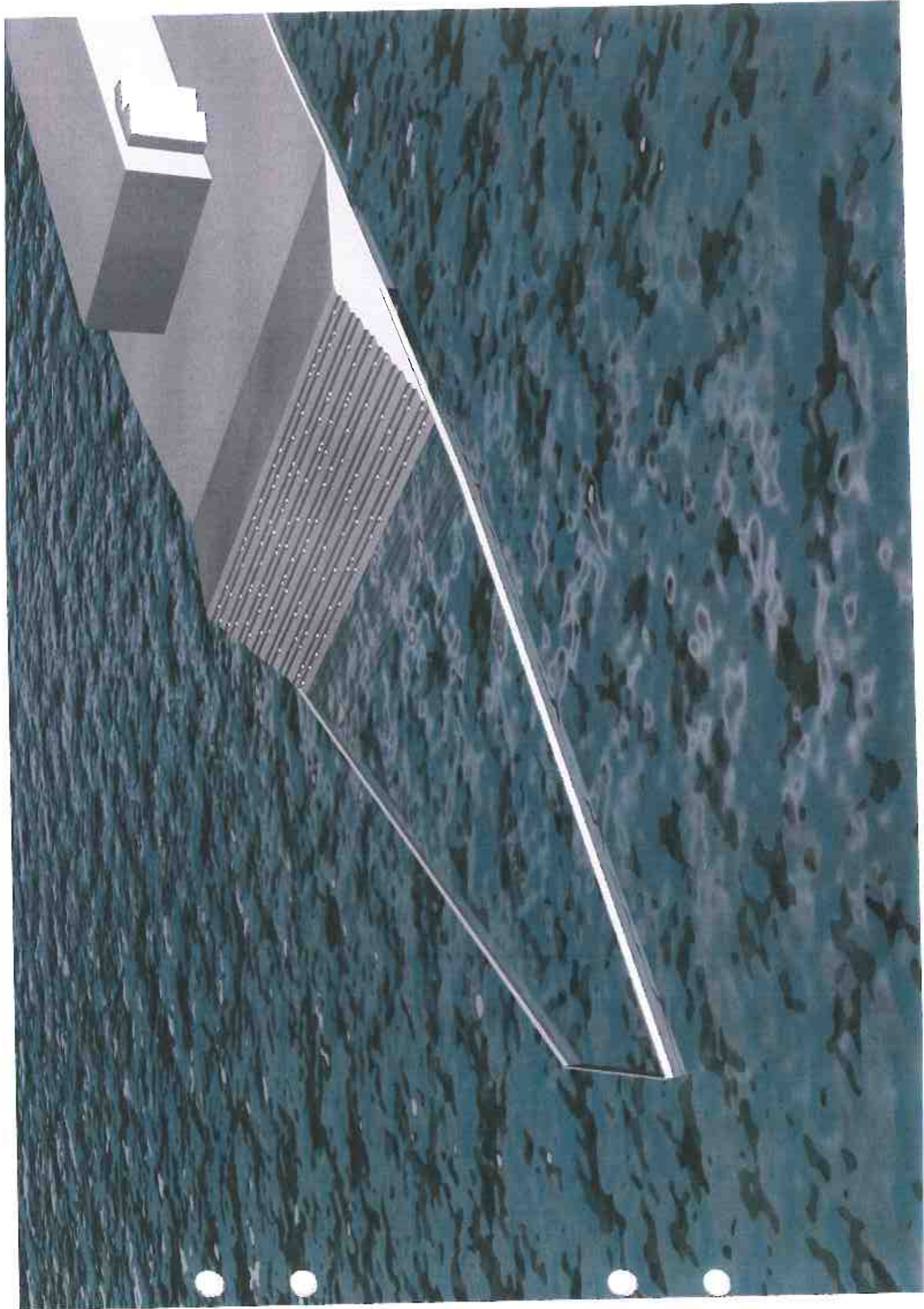
skala 1:2000

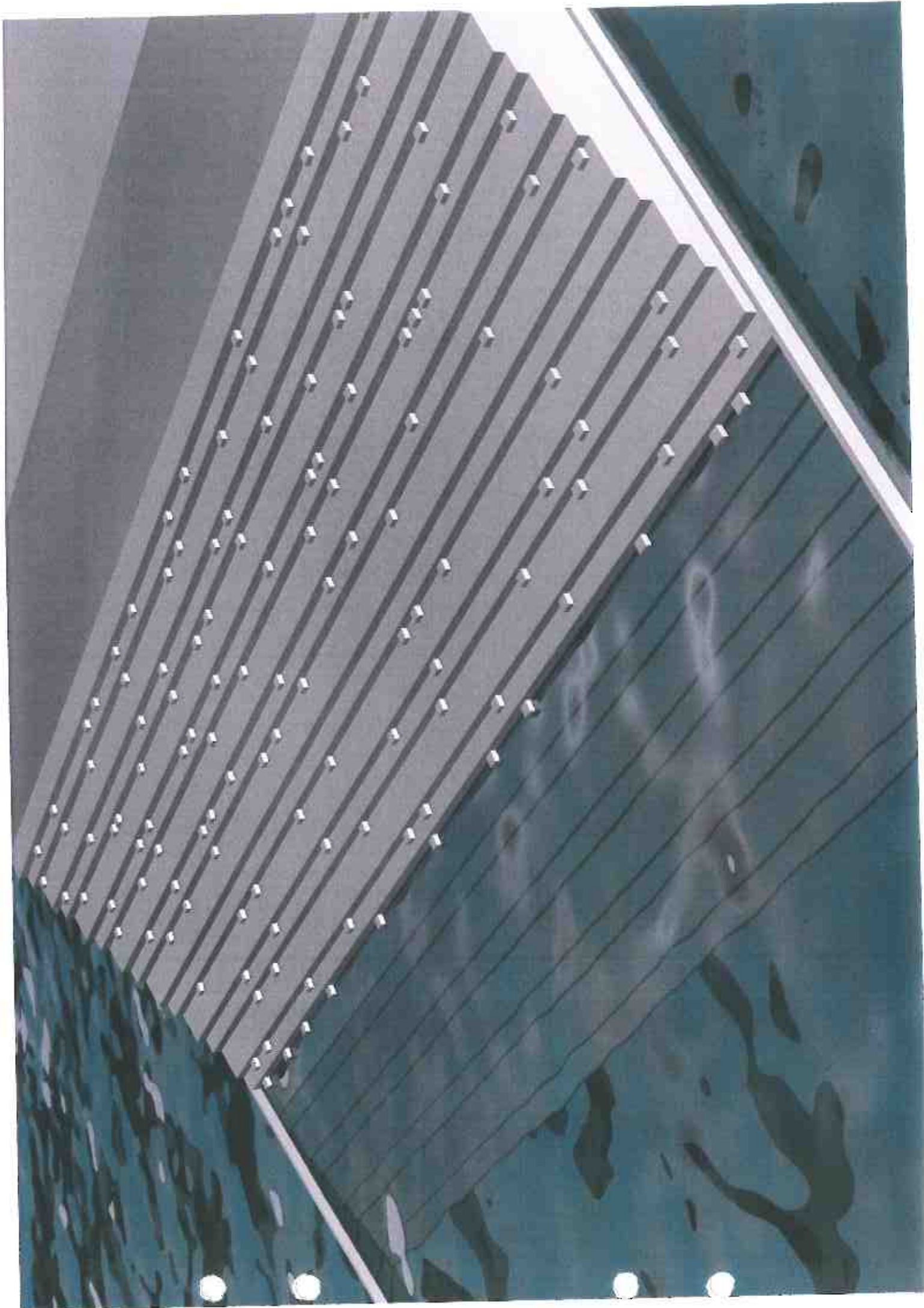

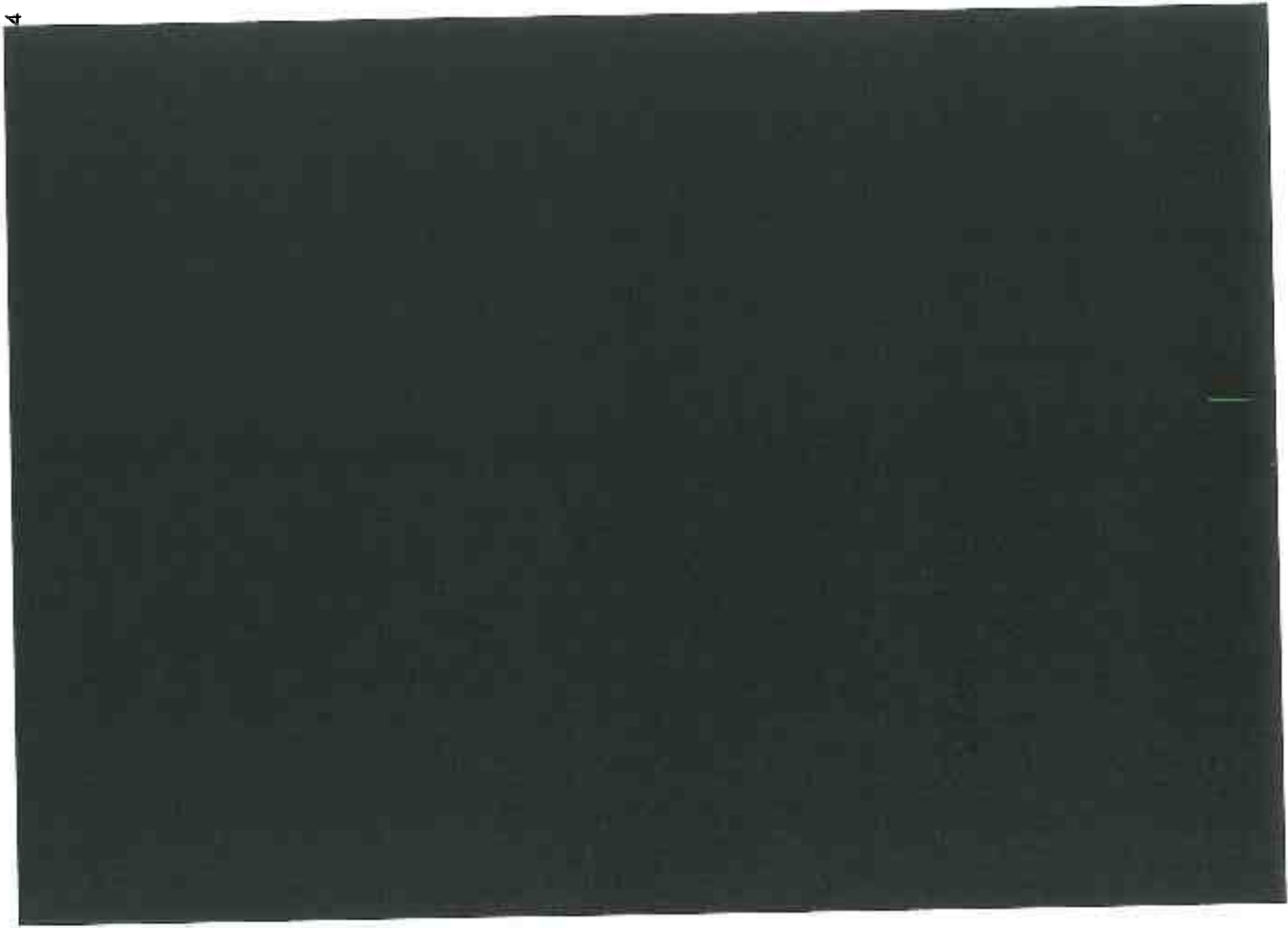
Sektion som visar det inhägnade vattnet, rampens lutning och hur det går att använda de breda trappstegen till att sitta eller ligga och sola på. Närbild syns på nästa sida.

Litteratur och källor

- "Vatten - Så klart"
Vattenplan för Göteborg
Komplettering till Översiktsplan för Göteborg, ÖP99
Fördjupad för sektorn Vatten
Göteborgs Stadsbyggnadskontor, September 2003
- "The Language of Landscape"
Anne Whiston Spirn
Yale University Press, 1998
- "The Granite Garden - Urban Nature and Human Design"
Anne Whiston Spirn
Basic Books, 1984
- "Space and Place - the perspective of Experience"
Yi-Fu Tuan
University of Minnesota Press, 1977
- "Arkitekturteorier"
Skriftserien Kairos Nummer 5
Raster Förlag, 1999
- "The Phenomenon of Place"
Christian Norberg-Schulz
Architectural Association Quarterly 8, 1976
- "Re-Envisioning Landscape/Architecture"
Catherine Spellman, ed.
Actar, 2003
- "Walkscapes"
Francesco Careri
Editorial Gustavo Gili, 2005

"Artscapes"

Luca Galofaro

Editorial Gustavo Gili, 2005

"Experiencing Architecture"

Steen Eiler Rasmussen

The MIT Press, 1964

"A Sense Of Place, A Sense Of Time"

John Brinkerhoff Jackson

Yale University Press, 1994

